

Torah from Around the World

Humor stelt ons in staat om onszelf te lachen. Humor is het vermogen om jezelf te zien zoals anderen je wellicht zien, humor is de kunst om te beseffen dat, hoezeer je ook in je recht staat of hoe erg je ook bent benadeeld, er altijd een kant aan het leven zit waar je om kunt lachen. Of je nu een eigenrechtige Israëli bent, een eigenrechtige Palestijn, of een eigenrechtige weet-ik-veel: zolang je nog een beetje gevoel voor humor hebt, is het mogelijk dat je een beetje immuun bent tegen fanatisme.

Amos Oz in 'Hoe genees je een fanaticus'

Sjabbat 25 juli 2020 / 4 Av, Sjabbat Chazon, Dewariem, Dewariem/Deuteronomium 1:1 - 3:22

Tanach blz. 349 - 357

Haftara: Jesjahoe 1:1 - 27

Tanach blz. 801

vertaler: Channa Kistemaker

Commentaar: *Rabbin Jonathan Kligler is rabbin van Woodstock Jewish Congregation.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.reconstructingjudaism.org/dvar-torah/finding-your-voice>

Je stem vinden

Aan de overkant van de Jordaan, in het land van Moav, begon Mosjé deze Tora uit te leggen.

(Dewariem 1:5)

De Nederlandse naam van het laatste van de vijf boeken van Mosjé is Deuteronomium. Dit is een Griekse term die 'herhaling van de wet' betekent. Het is een passende naam, want het hele boek – met uitzondering van het einde, dat het overlijden van Mosjé beschrijft - is een samenvatting door Mosjé van de voorafgaande boeken van de Tora. Het boek heeft de vorm van een zeer lange laatste rede van Mosjé waarin hij het verhaal van de reis van de Jisraëlieten onder zijn leiding samenvat en een herhaling en uitbreiding geeft van de mitswot - de wetten volgens welke het Joodse volk zal leven.

De Hebreeuwse naam van het boek, Dewariem, is ook een passende titel, en bovendien een veel suggestievere. Dewariem betekent 'woorden'. Het boek Dewariem staat vol met de woorden van Mosjé. Dit is dezelfde Mosjé die, toen hij decennia eerder door de Eeuwige bij de brandende doornstruik werd geroepen, alleen maar kon antwoorden: "*Bi, Adonai, lo iesj dewariem anochi*" - "Alstublieft, mijn Heer, ik ben geen man van woorden - niet nu, nooit - ik ben zwaar van spraak en zwaar van tong" (Sjemot/Exodus 4:10).

Ik ben niet de eerste die opmerkt dat Mosjé, die aanvankelijk volhoudt dat hij geen man van woorden is, aan het einde van zijn leven in staat is om een samenvatting en uitleg over zijn levensmissie te geven, die 33 hoofdstukken duurt. Wat een transformatie! Hoe heeft Mosjé 'zijn stem gevonden'?

De Sfat Emet, Rabbi Jehoeda Leib Alter van Ger (1847-1905), wijst ons op de dubbele betekenis van het woord *be'er* in het hierboven aangehaalde vers: *ho'il Mosjé be'er et hatora hazot*. De duidelijke betekenis van dit vers is: 'Mosjé begon deze Tora uit te leggen'. Het werkwoord *be'er* betekent 'uitleggen, verklaren, toelichten'. Maar het zelfstandig naamwoord *be'er* betekent 'bron'. Zo speelt er een creatieve tweede betekenis op de achtergrond: 'Mosjé begon deze Tora te laten opwellen'.

Luister: 'Aan de overkant van de Jordaan, in het land van Moab, is deze Tora in Mosjé opgeweld.'

Waar woont de inspiratie? Ligt ze op een bergtop in de verte, of huist ze diep in ieder van ons? Misschien wist Mosjé eerder in zijn leven nog niet hoe hij woorden in zijn ziel moest laten opwellen. De Sfat Emet zet de analogie voort en vergelijkt degenen die zichzelf ten onrechte zien als een waterbekken (*bor* in het Hebreeuws) met degenen die zichzelf terecht zien als een bron (*be'er*). Een waterbekken is een gesloten systeem: als het is gelegegd, is het droog. Een bron is een open systeem dat put uit een oplaadbare, onzichtbare, altijd stromende waterbron en het naar de oppervlakte brengt. Een goede bron loopt over van water en valt nooit droog. Dat is de reden dat als een persoon zichzelf als een waterbekken beschouwt, hij ten onrechte denkt dat inspiratie een product is van zijn eigen zelf. De bron van creativiteit zal deze persoon niet aanvullen. Maar iemand die zichzelf als een bron ziet, gaat begrijpen dat hij niet de oorsprong is, maar eerder een kanaal voor inspiratie.

Verder spelend met het Hebreeuws, kan men zeggen dat het verschil tussen een *bor* (בור) en een *be'er* (באר) de levendmakende *alef* (א) is, de stem van God, de geluidloze letter waaruit de rest van het alfabet, en dus menselijke communicatie, voortkomt. Zonder onze verbinding met de diepe, vloeiende stilte van de *alef*, zal onze inspiratie opdrogen.

Voordat Mosjé de aanwezigheid van de Eeuwige, de Sjechina, ontmoette in de brandende doornstruik, ging hij gebukt onder de illusie die velen van ons in onze zoektocht naar een zinvol leven belemmert: hij dacht dat hij een gesloten systeem was, beperkt tot zijn eigen middelen en vindingrijkheid. Bij de brandende doornstruik werd de illusoire eenzaamheid van Mosjé gebroken en werd hij een boodschapper, een kanaal, een werktuig voor een grotere roeping. Paradoxaal genoeg zou hij zijn stem vinden door inspiratie door zich heen te laten stromen. We vinden dit inzicht in de reactie van de Eeuwige op Mosjé bij de brandende doornstruik. Als Mosjé stamelt: "Ik ben zwaar van spraak en zwaar van tong," antwoordt de Eeuwige: "Wie heeft de mens een mond gegeven? ... Ga nu, en Ik zal bij je zijn, als je moet spreken, en Ik zal je de woorden in de mond leggen" (Exodus 4:11).

Misschien leert Mosjé in de loop van de komende veertig jaar hoe hij God als het ware door zich heen kan laten spreken. Is dat wat het betekent om een profeet te zijn? Misschien. Ik denk dat het ook is wat het betekent om een kunstenaar te zijn. En een minnaar. Wanneer we leren hoe we in onszelf kunnen graven, voorbij ons ego, naar de bron van inspiratie die voor alle schepselen stroomt, wanneer we onze bron verzorgen zodat we anderen vanuit ons eigen

unieke kanaal naar het Goddelijke kunnen bevloeien, dan zijn we bevrijd van de illusie van onze afgescheidenheid en vervullen we bovendien onze eigen unieke rol in het universum.

Tegen de tijd dat Mosjé Sefer Dewariem, het Boek der Woorden uitspreekt, heeft hij de subtiële vaardigheid onder de knie om woorden in hem te laten opwellen. Hij wordt de bron. De leringen vloeien hem van de lippen en hij hoeft niet langer te zoeken naar woorden. Wanneer zijn redevoeing aan het einde van Dewariem zijn hoogtepunt bereikt, doet Mosjé zijn uiterste best om de Jisraëlieten te doordringen van het besef dat ook zij bronnen zijn en geen waterbekkens, en dat ze in staat zullen blijven verbinding te maken met het Goddelijke, ook wanneer hijzelf er niet meer zal zijn:

De geboden die ik u vandaag heb gegeven, zijn niet te zwaar voor u en liggen niet buiten uw bereik. Ze zijn niet in de hemel, dus u hoeft niet te zeggen: "Wie stijgt voor ons op naar de hemel om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?" Ook zijn ze niet aan de overkant van de zee, dus u hoeft niet te zeggen: "Wie steekt de zee voor ons over om ze daar te halen en ze ons bekend te maken, zodat wij ernaar kunnen handelen?" Nee, die geboden zijn heel dichtbij, u kunt ze in u opnemen en ze u eigen maken; u kunt ze volbrengen (Dewariem 30:11-14).

Gedurende een leven van strijd en dienstbaarheid leerde Mosjé te vertrouwen en de inspiratie door zich heen te laten stromen. Zo vond hij zijn stem. Zijn woorden klinken nog steeds in de wereld, tot op de dag van vandaag. Net als alle grote leraren liet hij ons ook een vermaning na: denk niet dat creatieve en morele inspiratie een hulpmiddel van beperkte omvang is, verborgen in een externe, ontoegankelijke bron. Nee, die bron stroomt overal om je heen en in je, klaar om aangeboord te worden, klaar om op te wellen in jouw leven en van daaruit de wereld in te stromen.